

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішенням 46 позачергової
сесії 8 скликання
Старосамбірської міської ради
від 26 листопада 2025р. №2870

Міський голова

Ігор ТРУХИМ

**Цільова програма
проведення історико-археологічно-архітектурних досліджень
на території пам'ятки археології місцевого значення
«Городище у с. Спас»
(Державний реєстр нерухомих пам'яток України,
охоронний № 2579-Лв, Наказ МКСК від 20.08.2025 № 642)
та монастирища церкви Преображення ГНІХ (Спаса)
(резиденції князя Лева Даниловича)
у с. Спас Старосамбірської ТГ
Самбірського району Львівської області
на 2025-2027рр.**

Старий Самбір 2025

I. ПАСПОРТ

цільової Програми проведення історико-археологічно-архітектурних досліджень на території с. Спас на 2025-2027 рр.

1.	Назва Програми	Цільова Програма проведення історико-археологічно-архітектурних досліджень на території с. Спас (Старосамбірської ТГ) на 2025-2027 рр.
2.	Ініціатор розроблення Програми	Відділ культури, молоді, спорту та туризму Старосамбірської ТГ
3.	Нормативна база Програми	Закони України «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про охорону культурної спадщини», «Про охорону археологічної спадщини», «Про місцеве самоврядування в Україні», Бюджетний кодекс України
4.	Розробник Програми	ЛНУ імені Івана Франка НУ «Львівська Політехніка»
5.	Відповідальний виконавець Програми	Відділ культури, молоді, спорту та туризму Старосамбірської ТГ
6.	Учасники Програми	Відділ культури, молоді, спорту та туризму Старосамбірської ОТГ, ЛНУ імені І. Франка, НУ «Львівська Політехніка», НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, АДІКЗ «Нагуєвичі», АДІКЗ «Тустань»
7.	Термін реалізації Програми	2025-2027 роки
8.	Етапи виконання Програми	I етап 2025 рік II етап 2026 рік III етап 2027 рік
9.	Перелік місцевих бюджетів, які беруть участь у виконанні Програми	Бюджет Старосамбірської ТГ та інші джерела, не заборонені законодавством
10.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми	850 тис. грн

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Держава визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі історичних досліджень, яка спрямована на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на задоволення духовних потреб та доступності інформації, яка не є державною таємницею.

Загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади державної політики України в галузі археологічних та історичних досліджень визначені законами України «Про наукову та науково-технічну діяльність» «Про охорону археологічної спадщини», «Про охорону культурної спадщини», «Про місцеве самоврядування в Україні».

Програма спрямована на визначення перспектив подальшого розвитку археологічних досліджень та історичного знання про минуле на території Старосамбірської ТГ на основі аналізу їхнього сучасного стану.

Програмою передбачається здійснення комплексу заходів щодо розвитку історико-археологічних та архітектурно-археологічних досліджень, удосконалення культурно-освітньої та рекламно-інформаційної діяльності, зміцнення зв'язків археології та історії з культурно-освітньою і туристичною галуззю, підвищення рівня міжгалузевого співробітництва. Програма спрямована на вирішення важливого для Старосамбірщини завдання збереження пам'яток вітчизняної історико-культурної спадщини та розширення історико-культурного потенціалу регіону.

II. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ, НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ЯКИХ СПРЯМОВАНА ПРОГРАМА

2.1. Загальні положення

Територія Старосамбірської ТГ має значний історико-культурний та туристичний потенціал. Її культурна спадщина відображає складну історію краю та різнобарвну палітру спрямованих на нього в різні часи цивілізаційних і транскордонних впливів. У межах Старосамбірської ОТГ знаходяться пам'ятки історії, культури та археології національного і місцевого значення, пов'язані з різними етносами, що жили на цих землях. Вони є невід'ємною частиною вітчизняної та світової культурної спадщини. Включення в сучасний соціокультурний простір історичного, туристичного, освітнього потенціалів об'єктів культурної спадщини, що знаходяться на території Старосамбірської ОТГ, є перспективним для популяризації краю, зростанню туристичної привабливості регіону, відродженню місцевих промислів, що сприятиме інвестиційної привабливості як у туристично-рекреаційній, так і інших господарських галузях.

Вагомою частиною цієї спадщини є пам'ятки археології. Серед них на сучасному етапі розвитку українського суспільства особливого значення набувають ті пам'ятки, що репрезентують зародження та становлення української державності на ранніх її етапах у IX–XIV ст. Це й зумовило вибір об'єкта, вивчення якого висвітлює Програма.

Згідно історичної традиції князь Лев Данилович провів останні роки життя, помер і був похований у Спасі або Лаврові. В останній чверті ХХст.

пам'ятки досліджували археологи Роман БАГРІЙ, Маріанна МАЛЄВСЬКА та Михайло РОЖКО. Впродовж 2009–2014рр. розкопки у Лаврові проводив Юрій ЛУКОМСЬКИЙ, однак виразних слідів поховання князя не було виявлено. На думку Ярослава ПОГОРАЛЬСЬКОГО, князь Лев Данилович міг бути похований у церкві Спаса, у своїй резиденції і його рештки не переносили в Лаврів, як про це вказує одна з версій.

Розкопки на території Спаського комплексу уже проводилися, але були переважно незначними. Найбільший внесок тут зробив Михайло РОЖКО, який провів роботи на території замку (гора князя Лева, Княжа гора), де виявив сліди забудови, укріплень і значний керамічний матеріал. Також під час розкопок на території монастирища (на місці ймовірного розташування резиденції князя Лева і двірської церкви Спаса) виявлено нижню частину кам'яної вежі, схожої до т.зв. волинських веж-«стовпів» (напр., Стоп/Стоп'є біля Холма), які розпочали будувати в часи князя/короля Данила. Водночас слідів церкви і кладовища тоді не знайдено.

Оскільки в Україні є дуже мало розкопаних княжих резиденцій, а також вивчених княжих поховань (особливо ідентифікованих з конкретними особами), археологічно-архітектурні та антропологічні дослідження Спаського комплексу можуть стати одним із визначних явищ у науковому, культурному і політичному житті сучасної України.

Археологічний комплекс с.Спас може стати базовою пам'яткою для проведення щорічної археологічної практики студентів історичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка. Це створює можливість кадрового забезпечення запропонованого проєкту, участі в ньому молодих фахівців, котрі здобувають археологічну освіту. Також є можливість залучення іноземних фахівців, передовсім, з Польщі.

2.2. Основними проблемними питаннями, що стримують використання історико-культурного потенціалу об'єктів археологічної спадщини, які знаходяться на території Старосамбірської ТГ, є:

- недостатній рівень поінформованості громадськості щодо історико-культурного потенціалу Старосамбірської ТГ;
- недостатність кадрового забезпечення органів охорони культурної спадщини місцевого рівня;
- нестача коштів у районних та міських бюджетах для фінансування наукових та охоронно-рятивних археологічних досліджень;
- руйнування пам'яток археології внаслідок природних факторів (обвали берегів річок під час повені, ерозія схилів яруг, вітрова ерозія на піщаних дюнах тощо);
- пошкодження, руйнування та знищення пам'яток археології внаслідок антропогенної діяльності (ерозія ґрунту внаслідок розорювання території городищ і поселень, руйнування пам'яток так званими «чорними копачами»);

III. МЕТА ПРОГРАМИ

Основною метою програми є отримання об'єктивної наукової інформації, необхідної для забезпечення оптимальних умов використання історико-

культурного потенціалу Старосамбірської ТГ, популяризації краю шляхом розвитку туризму, дослідження, міждисциплінарного вивчення та збереження об'єктів культурної спадщини, здійснення відповідних пам'ятко-охоронних заходів на них; уведення здобутих за результатами Програми матеріалів до наукового обігу, розвитку та популяризації наукових знань про Старосамбірщину; проведення дієвих заходів, спрямованих на історичне вивчення та подальше музейне і туристичне використання пам'яток історико-культурної спадщини; створення умов для покращання туристичної привабливості з демонструванням його історико-культурної спадщини.

IV. ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ

Основними *стратегічними завданнями* Програми є:

- популяризація та актуалізація пам'яток історико-культурної спадщини і подій місцевої історії Старосамбірщини шляхом використання матеріалів, здобутих під час архітектурно-археологічних досліджень;
- розробка та методичне забезпечення туристичних продуктів на основі використання історико-археологічного потенціалу територіальної громади;
- ознайомлення жителів Старосамбірської ОТГ та широкого загалу з маловідомими сторінками історії краю, пам'ятками місцевої історії та їх потенціалом;
- налагодження контактів, обмін досвідом між вітчизняними й зарубіжними територіальними громадами в галузі використання регіонального історико-культурного потенціалу;
- поповнення фондів та експозиції місцевих музейних осередків.

Реалізація поставленої мети може бути досягнута шляхом вирішення таких *дослідницьких завдань*:

- вивчення історичних, історіографічних джерел та результатів попередніх досліджень;
- визначення територіальних меж княжого монастиря XIII ст.;
- визначення характеру культурного шару на території городища та поселень, що його оточують;
- локалізація урбанізаційно-фортифікаційних, сакрально-поховальних об'єктів та планувальної структури літописного Спаського монастиря;
- уточнення історичної топографії Спаського археологічного комплексу з його округою;
- дослідження системи заселення мікрорегіону, від часу появи тут перших людей до середньовіччя.
- визначення ділянок, перспективних для можливості майбутнього створення скансену (археологічного музею під відкритим небом, з музеєфікованими та реконструйованими археологічними об'єктами).

V. НАПРЯМКИ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Програмою визначаються *основні напрямки*:

1. Фундаментальні історичні, археологічні та архітектурно-археологічні дослідження, спрямовані на вивчення та унаочнення свідків історії Старосамбірщини, їх презентацію і популяризацію. Вони передбачають:
 - співпрацю з фахівцями в галузі історії, археології, архітектури, залучення їх до досліджень на території Старосамбірської ТГ, створення музейної експозиції (як постійної, так і тимчасових виставок) та туристичного продукту;
 - архівні пошуки, археологічні, архітектурно-археологічні дослідження з перспективою доповнення каталогу пам'яток історико-культурної спадщини, розташованих в межах Старосамбірської ТГ, передовсім новою інформацією про княжий монастир св. Спаса XIII ст.
2. Охоронно-рятивні археологічні дослідження, які передбачають:
 - проведення охоронно-рятивних робіт на пам'ятках, яким загрожує знищення під дією природних факторів;
 - здійснення науково-пошукових обстежень з метою з'ясування наявності/відсутності археологічного культурного шару, встановлення площі його розповсюдження, культурно-хронологічної належності, визначення стану збереженості археологічних об'єктів.
3. Заходи, спрямовані на актуалізацію історико-культурного потенціалу Старосамбірської ТГ, що включають:
 - розробку туристичних продуктів (буклетів, анотованої карти, довідкових матеріалів, забезпечення та трасування туристичного маршруту);
 - підготовку наукових та науково-популярних видань, присвячених історії та пам'яткам Старосамбірської ТГ, передовсім, Спаського княжого монастиря;
 - підготовку збірників матеріалів, що висвітлюють події регіональної історії;
 - здійснення наукової та просвітницько-інформаційної діяльності на національних та міжнародних історико-археологічних заходах в Україні та за її межами;
 - проведення науково-практичних семінарів з проблем регіональної історії, пам'яткознавства, охорони культурної спадщини.

VI. СТРОКИ ТА ЕТАПИ ВИКОНАННЯ РОБІТ

№ етапу/рік	Види робіт	Вартість
I етап 2025 рік	Архівно-бібліографічне дослідження, опрацювання та вивчення археологічних колекцій із попередніх досліджень	50 тис. грн.
II етап 2026 рік	Шурфування (розвідки) на території монастирища з метою визначення перспективних ділянок для досліджень	100 тис. грн.
	Археологічні дослідження на території монастирища: 1) повторного вивчення вежі-стовпа з використанням новітніх методів; 2) пошуки залишків церкви Спаса	240 тис. грн.

	Фотограмметричне сканування, геодезичні роботи, 3D модель	60 тис. грн
	Геомагнітна зйомка, георадарна зйомка	100 тис. грн.
III етап 2027 рік	Фундаментальні архітектурно-археологічні дослідження фундаментів монастирського храму та його некрополя на території монастирища	300 тис. грн.
ВСЬОГО		850 тис. грн.

VII. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМИ

Фінансування Програми здійснюватиметься у межах асигнувань, передбачених у бюджеті Старосамбірської ТГ, а також з інших джерел, не заборонених законодавством. Обсяг фінансування Програми визначається щороку, виходячи з реальних можливостей бюджету.

Загальний обсяг фінансових ресурсів для реалізації даної Програми становить 850 тис. грн:

- 2025 рік - 50 000 грн;
- 2026 рік - 500 000 грн;
- 2027 рік - 300 000 грн.

VIII. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Реалізація Програми сприятиме:

- створенню належних умов для системного розвитку наукових археологічних досліджень на території Старосамбірської ТГ;
- створенню належних умов для системного використання історико-культурного потенціалу Старосамбірської ТГ;
- оприлюдненню результатів історико-археологічних досліджень минулого Старосамбірщини в засобах масової інформації, науково-популярних та наукових виданнях, на наукових конференціях тощо;
- створення привабливого туристичного образу регіону та передумов для залучення інвестицій в туристичну сферу, сприяння залученню об'єктів культурної спадщини до національних та міжнародних туристичних маршрутів
- залученню інвестицій в пам'ятко охоронну діяльність для збереження, реставрації, реабілітації та використання пам'яток;
- збереженню та популяризації об'єктів вітчизняної історико-культурної спадщини, розташованих на території Старосамбірської ТГ, шляхом видання друкованої продукції, розміщення інформації в мережі Інтернет, організації виставок тощо; відзначення ювілейних дат, пов'язаних з історичним минулим громади (напр., з князем Левом: 2025/2028 рр. – 800 років від народження князя, 2025 р. – 785 років від вокняжіння в Перемишлі, 780 років від перемоги під Ярославом, 2026 р. – 725 років від смерті князя та ін.), створення інформаційних стендів з історії об'єктів тощо.

- проведення масових заходів, фестивалів та екскурсійних відвідувань об'єктів археології
- збереженню та вивченню пам'яток, які руйнуються під впливом природних та антропогенних факторів;
- розвитку міжнародного співробітництва в сфері охорони культурної спадщини

Все це сприятиме формуванню громадської думки щодо цінності пам'яток археології як національного надбання та свідомого і відповідального ставлення до їх збереження та використання.

ІХ. КООРДИНАЦІЯ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ ПРОГРАМИ

Виконання Програми здійснюється шляхом реалізації заходів зазначених у цій Програмі.

Координація та контроль виконання Програми здійснюватиметься Відділ культури, молоді, спорту та туризму Старосамбірської ТГ.

Основними функціями Відділ культури, молоді, спорту та туризму Старосамбірської ТГ в частині виконання заходів програми та контролю є:

- координація виконання заходів Програми;
- організація моніторингу реалізації заходів Програми;
- аналіз виконання програмних заходів;
- у разі необхідності, підготовка пропозицій та їх обґрунтування стосовно внесення змін і доповнень до Програми.

За результатами аналізу виконання програмних заходів з урахуванням загальної соціально-економічної ситуації в місті та змін зовнішніх умов, що можуть мати місце в ході реалізації Програми, допускається коригування заходів Програми. Впродовж терміну виконання Програми можуть вноситися зміни і доповнення з метою дотримання диференційованого підходу до виконання основних заходів.

Контроль за використанням бюджетних коштів, спрямованих на забезпечення виконання програми, здійснюється в порядку, встановленому бюджетним законодавством України.